

Bölüm 1

FİZİKSEL İSTİSMARA UĞRAYAN ERGENLERDE RUH SAĞLIĞI VE RİSK ALMA DAVRANIŞLARI¹

Türkan YILMAZ IRMAK²

GİRİŞ

İnsan gelişimi üzerinde olumsuz etkilere sahip olan çocuk istismarı, literatürde fiziksel, cinsel ve duygusal olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Çocukların fiziksel istismarı, 18 yaşından küçük bir çocuğun, ebeveyni ya da ebeveyn yerine geçen bir kişi tarafından yaralanması ya da yaralama riski taşıyan davranışlara maruz kalması biçiminde tanımlanmaktadır (Kolko, 2002). Çocukluk döneminde yaşanan fiziksel istismarın etkilerini inceleyen ve mağdurların fiziksel, bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkilerini gösteren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Ammerman ve ark., 1986; Heller, Larrieu, D’Imperio ve Boris, 1999; Kendall-Tackett, 2002; Lansford ve ark., 2006). Bu olumsuz etkiler sadece istismarın hemen ardından değil, sonraki gelişim dönemlerinde de görülmeye devam etmektedir (Kolko, 2002). Fiziksel istismar yaşantısı ve ardından yol açtığı gelişimsel sorunlar, mağdurların psikopatoloji geliştirmesine de neden olabilmektedir (Cicchetti, 1989; Cicchetti ve Lynch, 1993; Cicchetti ve Toth, 1995; Collishaw ve ark., 2007; Kim ve Cicchetti, 2003; Lansford ve ark., 2006; Yılmaz Irmak, 2011; Yiğit ve Erden, 2015). Ayrıca fiziksel istismar mağduru olan ergenler tarafından risk alma davranışları (RAD) da daha fazla sergilenmektedir (Perkins ve Jones, 2004).

Literatürde yer alan bir dizi çalışmada, çocuk istismarı yaşantısına rağmen istismarın olumsuz sonuçlarını göstermeyen, gelişimsel olarak yeterlilik sergileyen mağdurların olduğu belirtilmektedir (Cicchetti, 1989; Cicchetti ve Toth, 1995; Heller ve ark., 1999). Dayanıklılık (resilience) olarak adlandırılan bu olgu, “bireyin gelişimine ve uyumuna yönelik ciddi tehditlere rağmen iyi sonuçların görülmesi” biçiminde tanımlanmaktadır (Masten, 2001, s. 227). Çocuk istismarı ve ihmal mağduru çocuk ve ergen gruplarında, dayanıklılık tanımlanırken düşük

¹ Bu çalışma yazarın doktora tez çalışmasının bir bölümüdür. Tez çalışmasının bir bölümü Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi’nde yayınlanmıştır. Ayrıca bu tez çalışması Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü, turkan.yilmaz.irmak@ege.edu.tr

fiziksel istismar grubunda RSB konusunda yapılacak müdahale çalışmalarında bağlanma ve benlik saygısının geliştirilmesine yönelik uygulamalara önem verilmelidir. RAD konusundaki müdahalelerde ise bağlanmanın geliştirilmesine yönelik uygulamalar önem taşımaktadır. Ancak bu çalışmada elde edilen nedensel ilişkilerin ileride boylamsal çalışmalarda da incelenmesi daha sağlıklı bilgiler edinilmesine katkıda bulunacaktır.

Bu araştırmanın bazı güçlü yanları bulunmaktadır. Bunlardan ilki geniş bir örneklem ile çalışılmış olmasıdır. İkincisi, fiziksel istismarın ergenler üzerindeki etkisinin hem RSB hem RAD bakımından incelenmesidir. Üçüncüsü ise, fiziksel istismarın ardından farklı gelişimsel özellikler için farklı değişkenlerin aracılıık etkisine sahip olduğunun gösterilmiş olmasıdır.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bilgilerin geriye dönük olarak toplanmış olmasıdır. İstismar konusundaki araştırmalarda geriye dönük olarak toplanan bilgilerin istismarın travmatik bir deneyim olması nedeniyle bellek hatalarından etkilenebileceği tartışılmaktadır. Ancak bildirimlerin güvenilir olduğunu belirten çalışmalar bulunmaktadır (Tajima ve ark., 2004). İkinci bir sınırlılıık ise istismar konusundaki bilgilerin kişisel bildirim yolu ile toplanmasıdır. Ergenler fiziksel istismar deneyimlerini gizleme eğilimi göstermiş olabilirler. Ergenlerin fiziksel istismar yaşantıları konusunda açık olmalarını sağlamak için kimlik bilgileri alınmamıştır. Çalışmanın bir başka sınırlılığı ise ergenlerden kimlik bilgileri alınmadığından ebeveyn, ğretmen ya da resmi kayıtlar gibi başka bilgi kaynaklarından bilgi toplanamamış olmasıdır.

Bu araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurularak ilerideki çalışmalarda, çeşitli yaş gruplarının ele alınması, bir işte çalışan ya da okula devam etmeyen ergenlerin örneklemde dahil edilmesi, farklı yeterlilik alanlarının incelenmesi, istismar, yeterlilik, koruyucu ve risk faktörlerine ilişkin bilgilerin farklı kaynaklardan edinilmesi ve makrosistem özelliklerinin de çalışmalar kapsamında incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103 (3), 411-423.
- Ammerman, R. T., Cassisi, J. E., Hersen, M. ve Hasselt, V. B. V. (1986). Consequences of physical abuse and neglect in children. *Clinical Psychology Review*, 6 (4), 291-310.
- Armsden, G. C. ve Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16 (5), 427-454.
- Arslan, G. (2016). Psychological maltreatment, emotional and behavioral problems in adolescents: The mediating role of resilience and self-esteem. *Child Abuse ve Neglect*, 52, 200-209.
- Cicchetti, D. (1989). How research on child maltreatment has informed the study of child development: Perspectives from developmental psychopathology, *Child maltreatment*

- theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect* içinde (Ed. D. Cicchetti ve V. Carlson), Cambridge: Cambridge University Press.
- Cicchetti, D. ve Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment for children's development. *Psychiatry*, 56 (1), 96-118.
- Cicchetti, D. ve Toth, S. L. (1995). A developmental psychopathology perspective on child abuse and neglect. *Journal of American Academy Child and Adolescent Psychiatry*, 34 (5), 541-565.
- Collishaw, S., Pickles, A., Messer, J., Rutter, M., Shearer, C. ve Maugan, B. (2007). Resilience to adult psychopathology following childhood maltreatment: Evidence from a community sample. *Child Abuse ve Neglect*, 31 (3), 211-229.
- Çeçen Eroğul, A. R. ve Türk, ř. B. (2013). Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10 (1), 1421- 1439.
- Çuhadaroğlu, F. Ç. (1985). Gençlerde benlik saygısı ile ilgili bir araştırma. *XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongre Kitabı* içinde, Mersin: Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi (s.107-108).
- Farber, E. A. ve Egeland, B. (1987). Invulnerability among abused and neglected children (Ed. J. Anthony ve B.J. Cohler), *The invulnerable child* içinde (s. 253-288). New York: The Guilford Psychiatry Series.
- Flores, E, Cicchetti, D. ve Rogosh, F. A. (2005). Predictors of resilience in maltreated and nonmaltreated Latino children. *Developmental Psychology*, 41 (2), 338-351.
- Gizir, C. A. (2016). Psikolojik sağamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (28), 113-128.
- Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer, N. ve Uysal, A. (2005). Ebeveyn ve arkadaşlara bağlanma envanteri kısa formunun psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 13-24.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: The Guilford Press
- Heller, S. S., Larrieu, J. A., D'Imperio, R. ve Boris, N. W. (1999). Research on resilience to child maltreatment: Empirical considerations. *Child Abuse ve Neglect*, 23 (4), 321-338.
- Herrenkohl, E. C., Roy, D., Herrenkohl, C. ve Egolf, B. (1994). Resilient early school-age children from maltreating homes: Outcomes in late adolescence. *American Journal of Orthopsychiatry*, 64 (2), 301-309.
- Kanak, M. ve Doğan Arslan, A. (2018). A study of the relationship between the level of emotional abuse perceived by high school students and their levels of psychological resilience. *Sakarya University Journal of Education*, 8 (2), 187-201.
- Kendall-Tackett, K. (2002). The health effects of childhood abuse: Four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse ve Neglect*, 26 (6-7), 715-729.
- Kendall-Tackett, K. A., Williams, L. M. ve Finkelhor, D. (1993). Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113 (1), 164-180.
- Kim J. ve Cicchetti, D. (2004). A longitudinal study of child maltreatment, mother-child relationship quality and maladjustment: The role of self-esteem and social competence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32 (4), 341-354.
- Kim, J. ve Cicchetti, D. (2006). Longitudinal trajectories of self-system processes and depressive symptoms among maltreated and nonmaltreated children. *Child Development*, 77 (3), 624-639.

- Khosravi, A., Mohammadpoorasl, A., Holakouie-Naieni, K., Mahmoodi, M., Pouyan, A. A. ve Mansournia, M. A. (2016). Causal effect of self-esteem on cigarette smoking stages in adolescents: Coarsened exact matching in a longitudinal study. *Osong Public Health and Research Perspectives*, 7 (6), 341-345.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*, New York: The Guilford Press.
- Kolko, D. J. (2002). Child physical abuse (Ed. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny, T. A. Reid), *The APSAC handbook on child maltreatment* içinde (s. 21-54). California: Sage Publications, Thousand Oaks.
- Lansford, J. E., Malone, P. S., Stevens, K. I., Dodge, K. A., Bates, J. E. ve Pettit, G. S. (2006). Developmental trajectories of externalizing behaviors: Factors underlying resilience in physically abused children, *Development and Psychopathology*, 18 (1), 35-55.
- Lynch, M. ve Cicchetti, D. (1991). Patterns of relatedness in maltreated and nonmaltreated children: Connections among multiple representational models. *Development and Psychopathology*, 13 (2), 207-226.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience process in development. *American Psychologist*, 56 (3), 227-238.
- Masten, A. S. ve Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from successful children. *American Psychologist*, 53 (2), 205-220.
- Moran, P. B. ve Eckenrode, J. (1992). Protective personality characteristics among adolescent victims of maltreatment. *Child Abuse ve Neglect*, 16 (5), 743-754.
- Muller, R. T. ve Lemieux, K. E. (2000). Social support, attachment, and psychopathology in high risk formerly maltreated adults. *Child Abuse ve Neglect*, 24 (7), 883-900.
- Muller, R. T., Lemieux, K. E. ve Sicoli, L. A. (2001). Attachment and psychopathology among formerly maltreated adults. *Journal of Family Violence*, 16 (2), 151-168.
- Muller, R. T., Sicoli, L. A. ve Lemieux, K. E. (2000). Relationship between attachment style and posttraumatic stress symptomatology among adults who report the experience of childhood abuse. *Journal of Traumatic Stress*, 13 (2), 321-332.
- Perkins, D. F. ve Jones, K. R. (2004). Risk behaviors and resiliency within physically abused adolescents. *Child Abuse ve Neglect*, 28 (5), 547-563.
- Raja, S. N., McGree, R. ve Stanton, W. R. (1992). Perceived attachment to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21 (4), 471-485.
- Shapiro, D. L. ve Levendosky, A. A. (1999). Adolescent survivors of childhood sexual abuse: The mediating role of attachment style and coping in psychological and interpersonal functioning. *Child Abuse ve Neglect*, 23 (11), 1175-1191.
- Shonk, S. M. ve Cicchetti, D. (2001). Maltreatment, competency deficits, and risk for academic and behavioral maladjustment. *Developmental Psychology*, 37 (1), 3-17.
- Spaccarelli, S. ve Kim, S. (1995). Resilience criteria and factors associated with resilience in sexually abused girls. *Child Abuse ve Neglect*, 19 (9), 1171-1182.
- Stein, J. A., Burden L.M. ve Nyamthai, A. (2002). Relative contributions of parent substance use and childhood maltreatment to chronic homelessness, depression, and substance abuse problems among homeless women: Mediating roles of self esteem and abuse in adulthood. *Child Abuse ve Neglect*, 26 (10), 1011-1027.
- şahin, N. H. ve Durak, A (1994). Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlaması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 44-56.

- şahin, N, Durak-Batıgün, A. ve Uğurtaş, S. (2002). Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geğerlilik, güvenirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13 (2), 125-135.
- şenkal, İ., ve Işıklı, S. (2015). Çocukluk çağı travmalarının ve bağlanma biçiminin depresyon belirtileri ile ilişkisi: Aleksitiminin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26 (4), 261-67.
- şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş*, Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık Hiz. ve Bas. Yay. Dağ. San ve Tic. Ltd. şti.
- Tajima, E. A., Herrenkohl, T.I., Huang, B. ve Whitney, S.W. (2004). Measuring child maltreatment: A comparison of prospective parent reports and retrospective adolescent reports, *American Journal of Orthopsychiatry*, 74 (4), 424-435.
- Toth, S. L. ve Cicchetti, D. (1996). Patterns of relatedness, depressive symptomatology, and perceived competence in maltreated children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64 (1), 32-41.
- Tremblay, C., Hebert, M. ve Piche, C. (1999). Coping strategies and social support as mediators of consequences in child sexual abuse victims. *Child Abuse ve Neglect*, 23 (9), 929-945.
- Wild, L. G., Flisher, A. J., Bhana, A. ve Lombard, C. (2004). Associations among adolescent risk behaviors and self-esteem in six domains. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (8), 1454-1467.
- Yılmaz Irmak, T. (2011). Fiziksel istismara uğrayan ergenlerde dayanıklılığın incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 12 (2), 1-21.
- Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30 (75), 47-59.